

03. oktobar 2022.

Länderbericht

Predstavništvo Fondacije Konrad Adenauer u Bosni i Hercegovini

Izbori u Bosni i Hercegovini

Izbor prve žene na poziciju člana Predsjedništva

Sven Petke, Bruno Goebel

U Bosni i Hercegovini su 02. oktobra 2022. održani izbori za sve demokratske funkcije na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. 7.258 žena i muškaraca se kandidiralo na izborima. Oko 3,3 miliona glasača je imalo pravo glasa. Izbori za Parlament su se održali po deveti put, a za Predsjedništvo po osmi put.

Željko Komšić i Denis Bećirović su pobijedili na funkciji hrvatskog i bošnjačkog člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, a Željka Cvijanović na funkciji srpskog člana. Time je po prvi put na funkciju člana Predsjedništva izabrana žena. Ona je nasljednica Milorada Dodika, koji se istakao kroz separatističku retoriku i koji se tokom ovih izbora kandidirao za predsjednika Republike Srpske (RS). U trenutku izrade izvještaja se glasovi za izbor članova parlamenata i predsjednika i dopredsjednika RS još uvijek prebrojavaju.

Kratko nakon zatvaranja glasačkih mjesta, visoki predstavnik međunarodne zajednice je objavio nekoliko reformi. Christian Schmidt je izmijenio Izborni zakon u dijelu koji se odnosi na Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i prilagodio proceduralne odredbe u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), što prema njegovim riječima za cilj ima rješavanje dugogodišnje blokade institucija. Ambasada Sjedinjenih Američkih Država i Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva su reagirale pozitivno na Schmidtove odluke, dok je izjava Delegacije Evropske unije (EU) bila izrazito distancirana.

Ishod izbora

Brojne demokratske funkcije u Bosni i Hercegovini počivaju na etničkoj pripadnosti, što je posljedica Dejtonskog mirovnog ugovora iz 1995. godine. Pri tome poseban značaj ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine koje dijele tri konstitutivna naroda: Hrvati, Bošnjaci i Srbi.

Bakir Izetbegović, predsjedavajući i kandidat nacionalno-konzervativne bošnjačke stranke SDA, je izgubio u utrci za bošnjačkog člana Predsjedništva od kandidata socijaldemokratske stranke SDP, Denisa Bećirovića. Ovaj ishod izbora je bio itekako iznenađujući, obzirom da su Bakiru Izetbegoviću kao sinu osnivača države, Alije Izetbegovića, pripisivane velike simpatije. Bakir Izetbegović se također već nalazio na funkciji bošnjačkog člana Predsjedništva od 2010. do 2018. godine.

Željko Komšić iz stranke DF je izabran za hrvatskog člana Predsjedništva. On je pri tome pobijedio protivnicu Borjanu Krišto iz nacionalno-konzervativne stranke HDZ BiH. U skladu sa Izbornim zakonom, Bošnjaci imaju pravo da glasaju i za hrvatskog kandidata za Predsjedništvo BiH. Obzirom da je Željko Komšić jedva dobio glasove u dijelovima zemlje u kojima živi veliki udio hrvatskog stanovništva, a ipak je izabran na poziciju hrvatskog člana Predsjedništva, može se pretpostaviti da je izabran prvenstveno zahvaljujući bošnjačkim glasovima, kao i 2018. godine. HDZ BiH je to oštro kritizirao još tokom zadnjih izbora.

Milorad Dodik, koji se trenutno nalazi na poziciji srpskog člana Predsjedništva, a koji se u zadnje vrijeme posebno istakao na međunarodnom planu kroz separatističku retoriku vezanu za srpski

entitet, se nije ponovo kandidirao za ovu funkciju. Umjesto njega se za poziciju srpskog člana Predsjedništva BiH kandidirala njegova stranačka kolegica, Željka Cvijanović iz srpske stranke SNSD i pobijedila ostale kandidate. Posmatrači očekuju da će ona nastaviti srpsku blokadu na državnom nivou, što je nastavak politike Milorada Dodika.

Željka Cvijanović je tokom prethodnog mandata bila na poziciji predsjednice entiteta Republika Srpska, što je pozicija za koju se kandidirao Milorad Dodik u ovom mandatu. On je ovu poziciju već obnašao u periodu od 2010. do 2018. godine. Dodikova protukandidatkinja pri izboru za predsjednika RS je bila kandidatkinja opozicije, Jelena Trivić. U Republici Srpskoj se trenutno još uvijek broje glasovi.

Pored izbora za Predsjedništvo BiH i predsjednike i dopredsjednike entiteta, odnosno Federacije BiH i Republike Srpske, također su održani izbori za sve zakonodavne organe na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. Još uvijek se broje glasovi za ove izbore i trenutno ne postoje preliminarni rezultati objavljeni od strane izbornih organa.

Prema podacima Centralne izborne komisije, izlaznost na izbore je iznosila oko 50%. Ovaj već nizak udio aktivnih glasača pri tome i dalje predstavlja smanjenje u odnosu na izbore 2018. godine (53%) i 2014. godine (54%). Navodno zaslugu za to da su izbori uopće održani ima visoki predstavnik, Christian Schmidt. On je iskoristio svoje sveobuhvatne ovlasti i naložio stavljanje na raspolaganje finansijskih sredstava za održavanje izbora. Ovoj njegovoj odluci je prethodio politički zastoj pri Vijeću ministara, koje prema Schmidtovom mišljenju nije bilo u stanju pronaći odgovarajući kompromis na upit Centralne izborne komisije za stavljanje na raspolaganje 6,3 miliona eura za održavanje izbora.

Izborna kampanja

Ovim izborima je prethodila intenzivna kampanja koja je bila vrlo prisutna i u medijima. Pored organizacije brojnih događaja, stranke su investirale ogromna sredstva u izborne kampanje. U zadnje vrijeme je dominiralo reklamiranje putem plakata u javnosti, što je bilo posebno primjetno u gradovima. Izvještavanje medija je često bilo iskrivljeno i u velikoj mjeri naklonjeno određenim strankama zbog njihove ovisnosti od političkih ili ekonomskih interesa.

Uprkos teškoj ekonomskoj situaciji i hitnoj potrebi za reformama, u ključnim političkim oblastima tokom kampanje su dominirala pitanja međuetničkih odnosa u državi. Srpski političari poput Milorada Dodika su se u zadnjem periodu posebno istakli kroz separatističku retoriku i konkretne napore vezane za odcjepljenje entiteta Republike Srpske, dok su bošnjački i hrvatski političari iz Federacije BiH radili na kontroverznoj reformi Izbornog zakona.

Mnogi građani uslijed teške političke i ekonomske situacije napuštaju zemlju i odlaze u Evropsku uniju. Obzirom da većina hrvatskih građana u BiH također posjeduje i hrvatski pasoš, niti u jednoj drugoj grupi stanovništva egzodus u EU nije tako dramatičan. Posebno je hrvatska strana zahtijevala reformu Izbornog zakona kojom bi se u većoj mjeri u obzir uzela hrvatska manjina u Federaciji BiH. Kada je visoki predstavnik tokom prethodnog mjeseca preuzeo inicijativu i najavio reformu Izbornog zakona, u okviru koje su dijelom bile uključene ideje iz hrvatskih prijedloga, to je naišlo na kritiku bh. civilnog društva.

Rezervacije protiv Njemačke i zapadne politike općenito koje su dijelom prisutne u srpskoj javnosti je nedavno za sebe iskoristio Milorad Dodik u procesu akreditacije novog njemačkog ambasadora u BiH. Kao član Predsjedništva BiH je blokirao inače jednostavan čin akreditacije i prikazao se kao čuvar srpskih interesa u odnosu na politiku zapada. U kontekstu tog protivljenja zapadnoj politici

treba posmatrati i Dodikov blizak odnos sa ruskim predsjednikom Putinom, sa kojim se od početka napada Rusije na Ukrajinu sastao već dva puta.

U izbornoj kampanji su inicijative za borbu protiv korupcije i nepotizma, debate o ekonomskim reformama ili mjerama za poboljšanje pravne države igrale malu ulogu. I temi zaštite okoliša je poklonjena mala pažnja, iako posebno zagađenje zraka u mnogim gradovima u zemlji predstavlja ozbiljan problem. Kao što je pokazala jedna studija¹ u okviru koje je analizirana klimatska i okolišna politika u stranačkim programima, bez obzira na potpisivanje izjave o Zelenom planu za Zapadni Balkan u Sofiji 2020. godine, jedva da je moguće pronaći naznake za reformu snabdijevanja energijom u svrhu postizanja klimatske neutralnosti do 2050. godine. U Bosni i Hercegovini je u sektoru rudarstva zaposleno 17,000 osoba. Politička elita promjenu izvora energije vidi kao obavezu nametnutu od strane EU i opasnost za privredni razvoj. Šanse koje se zemlji pružaju po pitanju proizvodnje električne energije bez emisija su u drugom planu izbornih programa stranaka.

Politička uloga žena u Bosni i Hercegovini

Iako Bosna i Hercegovina ima vrlo progresivan Izborni zakon, koji osigurava kvotu od 40% mjesta na svim stranačkim listama za manje zastupljeni spol, udio žena u Parlamentarnoj skupštini sa 16% je i dalje relativno mali. Razlog za to su prema OECD-u posebno nisko do nepostojeće prisustvo kandidatkinja u kampanjama i natjecanju za glasove birača koje isti mogu slobodno dodjeljivati unutar stranačkih lista. Žene se u mnogim strankama susreću sa aktivnim preprekama za vođenje izborne kampanje, a pažnja koju mediji posvećuju izbornoj kampanji se fokusira na muške kandidate. Kada se bavi kandidatkinjama, često se temelji na reprodukciji stereotipa. Obzirom na nedostatak prisustva u inače vrlo personaliziranoj izbornoj kampanji stoga nije iznenađujuće da samo mali broj glasača daje svoj glas kandidatkinjama, bez obzira na kvote za osiguravanje njihovog prisustva na listama.

Pored toga se politički aktivne žene u Bosni i Hercegovini u sve većoj mjeri suočavaju sa nasiljem. 60% kandidatkinja su tokom svoje karijere već imale iskustva sa nasiljem. U 96% slučajeva se radilo o verbalnom ili emotivnom nasilju i ono je imalo veliki i negativan utjecaj na političke ambicije dotičnih žena. Politički aktivne žene su posebno nedovoljno zaštićene od mržnje i uvreda na društvenim medijima, što je navodno uzrokovano neefikasnim i sporim pravosuđem i sporim krivičnim gonjenjem. Obzirom na to, candidature srpskih političarki Željke Cvijanović (SNSD) i Jelene Trivić (PDP) i hrvatske političarke Borjane Krišto (HDZ BiH) u odnosu na njihove muške kolege predstavljaju posebnost. U tom smislu je i izbor Željke Cvijanović kao prve žene za člana Predsjedništva BiH uspjeh.

Odluke visokog predstavnika

Neposredno nakon zatvaranja biračkih mjesta, visoki predstavnik međunarodne zajednice je objavio usvajanje odluka koje se odnose na Izborni zakon i Ustav Federacije Bosne i Hercegovine.² Nju su nedavno blokirali politički akteri. Tako nakon izbora 2018. godine nije došlo do formiranja nove Vlade FBiH. Schmidtova objava direktno nakon izbora je bila iznenađenje. Odluke su odmah stupile na snagu i time već sada reguliraju izbor članova Doma naroda Parlamenta BiH u ovom zakonodavnom periodu.

U suštini se izmjene zakona odnose na dva segmenta: s jedne strane proces izbora delegata Doma naroda Parlamenta FBiH, a s druge strane na proceduralne odredbe vezane za zakonodavne procese unutar Parlamenta FBiH.

¹ CEEQ, 2022. Studija "Zastupljenost tema zaštite klime i okoliša u bh. izbornim programima"

² <http://www.ohr.int/?lang=en>

- › U Domu naroda Parlamenta FBiH su zastupljeni 10 kantona Federacije u skladu sa njihovim etničkim sastavom. Visoki predstavnik je u cilju poboljšanja proporcionalnosti između kantona donio slijedeće odluke:
  - › Umjesto dosadašnjih 17, sada svaki od tri konstitutivna naroda ima 23 delegata u Domu naroda Parlamenta FBiH. Ostali, dakle svi stanovnici FBiH koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri naroda, sada imaju 11 umjesto 7 delegata u Domu naroda FBiH.
  - › Broj delegata u Domu naroda Parlamenta FBiH se time povećao sa 58 na 80.
  - › Povećanjem broja delegata dolazi do preraspodjele političke težine unutar nacionalnih klubova na kantone sa posebno velikim udjelom cjelokupnog stanovništva određenog konstitutivnog naroda.

Ove odluke imaju različite posljedice:

- › One imaju posebno veliki utjecaj na sastav 23 delegata hrvatskog kluba u Domu naroda.
  - › Slični mehanizmi se mogu očekivati i unutar klubova ostalih konstitutivnih naroda u Domu naroda, obzirom da su konstitutivni narodi najjači u regijama u kojima čine relativno homogenu većinu stanovništva. Ove regije povećanjem Doma naroda i prilagođenom proporcionalnošću sada dobijaju na značaju.
  - › Pored toga, to također dovodi do povećanja kluba Ostalih, koji se odnosi na manjine, tako da sada 11 delegata umjesto ranijih 7 zastupa ovu grupu, odnosno najmanje jedan delegat po kantonu.
- › Visoki predstavnik je pored toga donio odluku o slijedećim proceduralnim izmjenama u cilju rješavanja političke blokade u FBiH:
    - › Rok za obradu zakonskih nacrti: čim jedan dom Parlamenta FBiH usvoji određeni zakon, drugi dom mora glasati o istom u roku od 45 dana.
    - › Prilagodba postupka predlaganja kandidata/kandidatkinja za predsjednika i dopredsjednika: Kako bi se osiguralo da svaki nacionalni klub Doma naroda nominira jednog kandidata/kandidatkinju za predsjednika i dopredsjednika FBiH, smanjen je neophodni broj delegata za imenovanje unutar klubova.
    - › Smanjenje upotrebe mogućnosti veta: U prošlosti pretjerano korišteno blokiranje prijedloga zakona uz pozivanje na vitalne nacionalne interese određene etničke grupe je postalo teže. Broj političkih oblasti u kojima se de facto veto može primijeniti se ovim ograničava. Svako pozivanje na vitalne nacionalne interese mora biti procijenjeno od strane neovisnog tijela čiji sastav određuje Ustavni sud FBiH.
    - › Jače uključivanje civilnog društva i mladih: Prema izmjenama Ustava prema odluci OHR-a postaje neophodno da zakonodavni organi FBiH stvore mogućnost za predlaganje zakona od strane civilnog društva, a posebno mladih, Parlamentu FBiH.

Ostaje da se sačeka, kako bi se vidjelo u kojoj mjeri usvojene odluke mogu riješiti politički status quo u FBiH. Općenito se očekuje veća zastupljenost nacionalističkih stranaka unutar odgovarajućih klubova Doma naroda Parlamenta FBiH. Istovremeno je ograničena mogućnost pozivanja pojedinačnih nacionalnih klubova na vitalne nacionalne interese kao de facto veta u zakonodavnom procesu. Reakcije međunarodnih aktera u BiH su podijeljene. Dok su Ambasada Sjedinjenih Američkih Država i Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva odmah izjavile da podržavaju ove odluke, Delegacija EU je reagirala distancirano. Ona je objavila da "prima k znanju" odluke i naglasila da su to isključivo odluke visokog predstavnika. EU je u svom obraćanju također navela da se "izvršne ovlasti visokog predstavnika (bonske ovlasti) trebaju koristiti isključivo kao krajnja mjera protiv nepopravljivih nezakonitih radnji."³

Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.

Sven Petke

direktor predstavništva Fondacije Konrad Adenauer u Bosni i Hercegovini

www.kas.de/de/web/bosnien-herzegowina

sven.petke@kas.de

Tekst ovog izdanja je licenciran u skladu sa uslovima međunarodne javne licence

"Autorstvo Creative Commons – dijeli pod istim uslovima 4.0", CC BY-SA 4.0 (dostupno na:

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)

---

³ <http://europa.ba/?p=76074>

